

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ŪKIO RŪMAI

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai

2025-03-06 Nr. 1.01-0110

DĖL XIX VYRIAUSYBĖS PROGRAMOS NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMO PLANO PROJEKTO TOBULINIMO

Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai, išnagrinėję Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano projekto patvirtinimo“ Nr. 25-3209 (toliau – Projektas), taip pat remdamiesi 2024 m. gruodžio 12 d. Seimo nutarimu Nr. XV-54 patvirtintos XIX-osios Vyriausybės programos (toliau – Programa) nuostatomis, teikia šias pastabas ir pasiūlymus Projekto tobulinimui:

1. Socialinių partnerių įtraukimas į sprendimų priėmimą, jų garantijų užtikrinimas – tai kertinis valstybės vykdomos politikos tikslas, tiek nacionaliniu, tiek ir Europos Sąjungos mastu. Todėl būtina stiprinti žemdirbių savivaldą, didinti socialinį dialogą ir užtikrinti, kad sprendimai dėl žemės ūkio politikos būtų priimami atsižvelgiant į tiesiogiai suinteresuotų organizacijų kompetenciją ir patirtį. Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai ir kitos žemdirbių organizacijos geriausiai supranta sektoriaus poreikius, todėl jų įtraukimas į sprendimų priėmimą leistų efektyviau valdyti paramos mechanizmus, ūkininkų konsultavimą, kaimo plėtros programas bei kitus sektoriaus reguliavimo aspektus.

Be to, deleguojant Žemės ūkio ministerijai nebūdingas funkcijas, būtų sumažinta biurokratinė našta, optimizuoti administraciniai procesai ir sudarytos sąlygos lankstesniam bei ūkininkų poreikius atitinkančiam sprendimų priėmimui. Toks modelis jau sėkmingai taikomas kitose Europos šalyse, todėl jo įgyvendinimas Lietuvoje prisidėtų prie modernesnės ir labiau savivalda grindžiamos žemės ūkio politikos formavimo.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, taip pat remiantis Programos 433 ir 766 punktais, kuriuose įtvirtintas tikslas didinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmų įtaką formuojant valstybės politiką ir sprendžiant dėl viešųjų reikalų, suteikiant jiems daugiau svorio, bei stiprinti ir remti žemdirbių savivaldą, siūlome Projekte numatyti veiksmą – „Suteikti Žemės ūkio rūmams ir žemdirbių savivaldos organizacijoms daugiau galių, deleguojant šiuo metu Žemės ūkio ministerijos ir jos valdymo srities įstaigų vykdomas nebūdingas funkcijas“.

2. Šiuo metu Lietuvos melioracijos sistema yra kritinės būklės, todėl be skubių priemonių, artimiausiu metu didelė dalis dirbamos žemės gali tapti netinkama ūkininkavimui, o užpelkėjimo rizika išaugs dvigubai. Tai ne tik kelia grėsmę žemės ūkio produktyvumui ir kaimo ekonomikai, bet ir didina potvynių, dirvožemio degradacijos bei infrastruktūros nykimo pavojų.

Tvarus melioracijos sistemos pertvarkymas užtikrintų vandens pertekliaus reguliavimą, žemės ūkio konkurencingumą ir klimato kaitai atsparią infrastruktūrą. Todėl būtina ne tik keisti teisinį reguliavimą, bet ir steigti respublikinį melioracijos finansinį fondą, kuris leistų kaupti tiek valstybės, tiek ir žemės savininkų lėšas sisteminiam problemos sprendimui. Be ilgalaikio

Chamber of Agriculture of the Republic of Lithuania

Asociacija
Duomenys kaupiami ir saugomi
Juridinių asmenų registre
Kodas 135199748
K. Donelaičio g. 2, LT-44213 Kaunas, Lietuva, Lithuania

Tel. (8 37) 400 351
Phone +370 37 400 351
Faks. (8 37) 400 350
Fax +370 37 400 350
El. paštas zur@zur.lt

<http://www.zur.lt>
PVM mokėtojo kodas LT351997412
Atsiskait. sąskaita Nr. LT1717300010002241806
AB Swedbank bankas, banko kodas 73000

finansavimo mechanizmo ir strateginio požiūrio melioracijos sistema netrukus taps nebevaldoma problema, turinčia negrįžtamų pasekmių šalies žemės ūkiui ir ekonomikai.

Atsižvelgiant į Programos 775 punktą, siūlome sekančiai tobulinti Projekto 10.5.8. papunktį: „*Pakeisti Melioracijos įstatymą, siekiant užtikrinti valstybei nuosavybės teise priklausančių melioracijos statinių tvarų pertvarkymą bei užtikrinti strateginę reikšmę turinčių polderių priežiūrą bei pakankamą finansavimą šiems darbams atlikti.*“. Taip pat siūlome į Projektą įtraukti veiksmą – „*Įkurti melioracijos fondą*“.

3. Ekologinio ūkininkavimo plėtra yra būtina siekiant užtikrinti sveikesnę aplinką, tvarų gamtos išteklių naudojimą ir aukštesnę maisto kokybę. Šis ūkininkavimo būdas padeda sumažinti dirvožemio degradaciją, vandens taršą ir biologinės įvairovės nykimą, nes nenaudojamos cheminės trąšos ir pesticidai. Be to, ekologiška gamyba prisideda prie klimato kaitos švelninimo, nes mažina šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas ir didina dirvožemio gebėjimą kaupti anglį. Šiuo metu ekologinis ūkininkavimas susiduria su administracinėmis kliūtimis, nepakankama rėmimo sistema ir ribota rinkos plėtra. Be strateginio požiūrio, Lietuva rizikuoja prarasti galimybę tapti viena iš lyderių tvarios ir aukštos pridėtinės vertės žemės ūkio produkcijos gamyboje.

Atsižvelgiant į Programos 777 punkte išdėstytus tikslus, skatinti ekologinių ūkių plėtrą, didinti jų konkurencingumą, mažinti biurokratinę naštą bei skatinti vietinės ekologiškos produkcijos vartojimą, siūlome į Projektą įtraukti veiksmą – „*Parengti ir vykdyti Lietuvos ekologinio ūkininkavimo plėtros veiksmų planą*“. Parengtas veiksmų planas padėtų sukurti palankesnes sąlygas ūkininkams pereiti prie ekologinės gamybos, optimizuoti paramos mechanizmus, skatinti pažangias agrotechnologijas, stiprinti ekologiškos produkcijos perdirbimą ir plėsti jos vartojimą tiek vidaus, tiek ir eksporto rinkose. Europos Sąjunga vis labiau remia ekologišką žemės ūkį, todėl Lietuva, turėdama aiškia strategiją, galėtų efektyviau išnaudoti ES finansavimo galimybes ir stiprinti savo tvaraus ūkininkavimo potencialą.

4. Dirvožemis yra esminis gamtinis išteklius, lemiantis maisto saugą, ekosistemų stabilumą ir žemės ūkio konkurencingumą, tačiau šiuo metu Lietuvoje trūksta aiškaus teisinio reguliavimo, kuris užtikrintų jo ilgalaikį išsaugojimą. Nekontroliojamas dirvožemio alinimas, erozija, tarša ir organinės medžiagos mažėjimas kelia pavojų žemės ūkio produktyvumui, biologinei įvairovei bei vandens kokybei.

Siekiant užtikrinti tvarų dirvožemio naudojimą ir jo apsaugą, siūlome į Projektą įtraukti veiksmą – „*Parengti Dirvožemio įstatymą*“. Dirvožemio įstatymas leistų nustatyti aiškias dirvožemio apsaugos gaires, reglamentuoti tvarią žemės naudojimo praktiką, skatinti aplinkai palankias inovacijas žemės ūkyje bei suderinti nacionalinius tikslus su Europos Sąjungos Žaliojo kurso reikalavimais. Šis teisės aktas būtų esminis žingsnis užtikrinant ilgalaikę dirvožemio būklės gerėjimą ir atsparumą klimato kaitai.

5. Afrikinis kiaulių maras (toliau – AKM) jau daugiau kaip dešimtmetį daro didelę žalą Lietuvos kiaulininkystės sektoriui – dėl ligos protrūkių sunaikinta apie 80 tūkst. kiaulių, o nuostoliai siekia dešimtis milijonų eurų. Jei nebus parengtas ir įgyvendintas AKM išnaikinimo šernų populiacijoje planas, virusas toliau nekontroliuojamai cirkuliuos, sukeldamas nuolatinius protrūkius ūkiuose, mažindamas vietinės kiaulienos gamybą, stabdydamas eksportą ir didindamas ekonominį nesaugumą. Tokia situacija ne tik blogintų kiaulių augintojų padėtį, bet ir trukdytų atkurti sveiką bei tvarią gyvulininkystės rinką Lietuvoje.

Įvertinus tai, siūlome Projektą numatyti veiksmą – „*Parengti ir vykdyti afrikinio kiaulių maro išnaikinimo šernų populiacijoje planą*“. Šiame plane turėtų būti numatytos koordinuotos priemonės, apimančios medžiotojų įtraukimą, biologinio saugumo priemones, skatinamąsias

išmokas už AKM likvidavimą bei tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Tokių veiksmų sėkmę įrodė ir kitos Europos šalys, todėl Lietuva turi imtis aktyvių priemonių AKM problemai išspręsti.

6. Lietuvos gyvulininkystės sektorius šiuo metu susiduria su įvairiais iššūkiais (augančiomis žaliavų kainomis, Europos Sąjungos žaliuojo kurso reikalavimais, klimato kaitos poveikiu ir globalių krizių sukeltais rinkos sutrikimais), kurie gyvulių augintojams kelia papildomą finansinę ir administracinę našta. Be aiškių strateginių prioritetų ir paramos mechanizmų, smulkūs ir vidutiniai ūkiai gali neišlikti, šalis taps priklausoma nuo importo, taip pat kils grėsmė apsirūpinimui vietinės kilmės žemės ūkio ir maisto produkcija. Ankstyvas ir aiškus šalies gyvulininkystės politikos nustatymas padėtų sektoriui prisitaikyti prie darnaus ūkininkavimo, pasinaudoti ES paramos galimybės bei išlaikyti konkurencingumą tarptautinėje rinkoje.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, taip pat remiantis Programos 747 punktu, būtina paspartinti Projekto 10.7.1 veiksmo įgyvendinimą, kad jau 2025 m. būtų suformuluoti konkretūs Lietuvos gyvulininkystės plėtros strateginiai prioritetai. Todėl siūlome tobulinti Projekto 10.7.1. papunktį, numatant ambicingesnę gyvulininkystės sektoriaus politikos kryptį ir priemonių laikotarpiui iki 2030 m. parengimo terminą.

7. Smulkieji ir vidutiniai ūkiai bei jaunieji ūkininkai yra kaimo gyvybingumo, vietinės ekonomikos ir maisto gamybos pagrindas. Jie prisideda prie darbo vietų kūrimo regionuose, mažina socialinę atskirtį ir skatina tvarų ūkininkavimą, kuris padeda saugoti aplinką bei biologinę įvairovę. Be to, stiprindama smulkius ir vidutinius ūkius, Lietuva gali mažinti priklausomybę nuo maisto importo, skatinti trumpąsias maisto tiekimo grandines ir užtikrinti kokybiško, vietinės kilmės maisto prieinamumą vartotojams.

Tuo tarpu jaunieji ūkininkai yra žemės ūkio ateitis, todėl svarbu sudaryti jiems palankias sąlygas įsitvirtinti rinkoje ir perimti šeimos ūkius, taip išvengiant ūkininkavimo tradicijų nykimo. Be kryptingos paramos smulkiesiems ir jauniems ūkininkams, Lietuvos kaimo vietovės susidurtų su dar didesniu gyventojų senėjimu, ūkių koncentracija stambių rinkos dalyvių rankose ir kaimo infrastruktūros nykimu.

Remiantis Programos 758, 763 ir 765 punktais, taip pat siekiant ne tik sustiprinti smulkių ir vidutinių ūkių ir jaunųjų ūkininkų konkurencingumą, bet ir prisidėti prie tvarios kaimo plėtros, darbo vietų kūrimo ir Lietuvos žemės ūkio sektoriaus atsparumo didinimo, būtina į Projektą įtraukti konkretų veiksma – „*Sukurti kompleksinę smulkiųjų ir vidutinių ūkių bei jaunųjų ūkininkų rėmimo sistemą, apimančią finansines paskatas, mokesťines lengvatas ir administracinės naštos mažinimą*“.

8. Nuolatinis ūkininkų ir kaimo gyventojų mokymasis yra esminė sąlyga inovacijoms diegti, ūkio konkurencingumui didinti ir prisitaikyti prie kintančių žemės ūkio reikalavimų bei klimato kaitos iššūkių. Šiuo metu žemdirbių konsultavimo sistema yra fragmentiška, o mokymosi visą gyvenimą galimybės – ribotos. Be nuoseklios paramos ir socialinių partnerių įtraukimo, kaimo gyventojai susiduria su informacijos trūkumu, technologinių naujovių diegimo sunkumais ir konkurencingumo mažėjimu.

Remiantis Programos 749 punktu, taip pat siekiant ne tik sustiprinti žemdirbių kompetencijas, bet ir padėti įgyvendinti Bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) tikslus, skatinant inovatyvų, tvarų ir konkurencingą žemės ūkio sektorių, siūlome į Projektą įtraukti konkretų veiksma – „*Užtikrinti mokymosi visą gyvenimą principų įgyvendinimą ir žemdirbių bei kaimo gyventojų konsultavimo sistemą*“.

9. Šiuo metu taikomi aplinkosauginiai apribojimai žemės ir miškų savininkams dažnai nustatomi be pakankamo teisinio ir ekonominio pagrindimo, o jų įgyvendinimas sukelia finansinius nuostolius ir riboja tvarios veiklos galimybes. Dėl griežtų suvaržymų ūkininkai ir

miškininkai praranda galimybę efektyviai naudoti savo žemę, o kompensavimo mechanizmai dažnai būna nepakankami arba jų išvis nėra.

Būtina optimizuoti esamą saugomų teritorijų sistemą, kad ji užtikrintų realią gamtos apsaugą, o ne perteklinius apribojimus. Tai reikštų aiškesnę teritorijų valdymą, racionalesnį ribojimų taikymą ir didesnę ūkininkų įtraukimą į sprendimų priėmimą, siekiant suderinti gamtos apsaugos ir žemės naudojimo interesus.

Remiantis Programos 697 punktu, taip pat siekiant užtikrinti subalansuotą gamtos apsaugos ir žemės naudojimo interesų suderinimą, skatinti tvarią žemės ūkio ir miškininkystės veiklą, mažinti socialinę įtampą ir leisti efektyviai įgyvendinti ilgalaikę saugomų teritorijų strategiją, siūlome į Projektą įtraukti šiuos veiksmus: „Peržiūrėti šiuo metu taikomus aplinkosauginius apribojimus žemės ir miškų savininkų valdomiems plotams“ ir „Optimizuoti esamą saugomų teritorijų sistemą“.

10. Lietuvoje ūkininkų gyvūnų veislininkystė pastaraisiais metais susiduria su iššūkiais, susijusiais su nepakankamu valstybės dėmesiu, finansavimo trūkumu ir fragmentuota veislininkystės sistema. Nepaisant veislininkystės asociacijų įdirbio, neretai kuriamos dirbtinės ir nenatūralios schemas, kurios neatitinka realių ūkininkų poreikių bei trukdo tvariai veislininkystės plėtrai. Be to, trūksta aiškios nacionalinės strategijos, kaip efektyviai didinti genetinį potencialą, gerinti gyvūnų produktyvumą ir skatinti veislinių gyvulių auginimą, išvengiant perteklinių administracinių kliūčių.

Stiprinant pripažintų veislininkystės asociacijų vaidmenį ir atsisakant dirbtinių reguliavimo schemų, būtų užtikrinta efektyvesnė, ūkininkų poreikius atitinkanti nacionalinė veislininkystės sistema, kuri prisidėtų prie Lietuvos gyvulininkystės konkurencingumo, genetinės kokybės gerinimo ir tvarios gamybos tikslų įgyvendinimo.

Atsižvelgiant į tai, taip pat remiantis Programos 748 punktu, siūlome į Projektą įtraukti veiksmą – „Stiprinti pripažintų veislininkystės asociacijų vaidmenį“.

Pagarbiai

Direktorius

Sigitas Dimaitis